

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน
และผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา*
PROMOTION AND LEARNING CREATIVE ARTS OF YOUTH
AND AGING IN THE LANNA PROVINCE GROUP

ฉวีวรรณ สุวรรณภา

Chaweewan Suwannapha

อภิชา สุขจิน

Aphicha Sukjeen

พัฒนารี อัฐวงศ์

Patnaree Atawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

วรารณ ดวงแสง

Waraporn Daowsang

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University, Thailand

E-mail: yanasophano@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนา 2) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา 3) เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา และ 4) เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 234 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ประกอบการ นักวิชาการด้านศิลปะ ผู้สูงอายุ เยาวชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมินการเข้าร่วมปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นนำเสนอเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผ้าหม้อฮ่อม ผ้าทอ และผ้าด้นมือ มีกระบวนการสร้างสรรค์ 6 ด้าน คือ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การเรียนรู้ เครือข่าย และการถ่ายทอด 2) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้

* Received 5 November 2021; Revised 23 November 2021; Accepted 27 November 2021

สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการพัฒนาและยกระดับสินค้าผลิตภัณฑ์ ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น พัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลาย และประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ 3) การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยวิทยากรที่มีความรู้ให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ 180 คน เพื่อเกิดการเรียนรู้ พัฒนาทักษะ และแนวทางในการอนุรักษ์ 4) การเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ เป็นการเปิดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้กับผู้สนใจ และเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การเรียนรู้, ศิลปะเชิงสร้างสรรค์, กลุ่มจังหวัดล้านนา

Abstract

The Objectives of this research article were to: 1) Investigating art creation processes of provinces situated in the former Lanna Kingdom's area, 2) Creating artworks for enhancing community economics in Northern provinces, 3) Passing on creative artworks to youth and elderlies living in Thai Northern provinces, and 4) Providing society's public learning space of creative art. The mixed research methodology, consisting of documentary research, qualitative research, and action research, was applied in this research. The 234 key informants were community leaders, local scholars, business owners, arts and community development officers, youths, and elderlies. The research instruments were interview, focus group discussion, and assessment form. The results revealed as follows. 1) The findings casted a new light on the 6 processes of art creation which were illustrated in the production of Moh Hom textile, handwoven fabric, and quilt, consisting of Designing, Product development, Marketing, Learning, Connection, and Passing on knowledge. 2) Regarded as community economics' enhancement of Northern provinces, the results highlighted that art creation provides product development in order to meet customer's needs. Additionally, the local goods with various unique designs are promoted via social media. 3) The findings also demonstrated that in order to develop skills of 180 youths and elderlies leading to local wisdom conservation, according to the third research purpose, the creative artworks are passed on by local products' experts. 4) Importantly, considered the promotion of creative local products, the public

learning space focusing on providing learning resources for persons who are interested in local arts was provided.

Keywords: Learning, Creative Arts, Lanna Province

บทนำ

การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้รับการพัฒนามากขึ้นในหลายจังหวัดของไทย โดยแต่ละจังหวัดมีการพัฒนาแผนงาน ยุทธศาสตร์และ กิจกรรมของตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและสอดคล้องกับ วิถีวัฒนธรรมของตนเอง ในกลุ่มจังหวัดล้านนา การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางล้านนาไม่ว่า จะเป็นศิลปะ นวัตกรรมซึ่งที่ผ่านมาได้มีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ภาครัฐได้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มจังหวัดล้านนา คณะสงฆ์ได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปะล้านนาของวัด และชุมชน กลุ่มศิลปินได้เปิดบ้านศิลปินล้านนาและนิทรรศการศิลปะในพื้นที่สาธารณะ จนนำไปสู่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ทูทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของชาติ ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้มี 7 สาขา คือ 1) ศิลปะการแสดง 2) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 3) วรรณกรรมพื้นบ้าน 4) กีฬาภูมิปัญญาไทย 5) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 7) ภาษา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558)

การที่จะทำให้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขยายวงกว้างจากแหล่งผลิตในชุมชนสู่พื้นที่ สาธารณะและการสร้างสรรค์ให้มากขึ้น โดยอาศัยการกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อให้เกิด ความรู้ความเข้าใจ สร้างความรู้สึกรู้หรือเจตคติที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่ผลลัพธ์ และเป้าหมายปลายทางที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิตินา แชมมณี กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้ วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ (ทิตินา แชมมณี, 2545) ดังนี้ 1) มีความรู้ ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ 2) สร้างความรู้สึกรู้หรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ เรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ 3) เกิดผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (Ends) และวิธีการที่ นำไปสู่เป้าหมาย (Means) หากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและ เหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็จะย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการ ต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง โดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Dissemination) หมายถึง การนำความรู้ที่ได้จากการสะสมแสวงหาทั้งหมดไปถ่ายทอด ให้กับบุคคลที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาจอยู่ในรูปของกระบวนการ สื่อความหมาย การใช้สื่อเทคโนโลยี ฯลฯ มาช่วยให้เกิดการนำความรู้ไปใช้และเกิดการ แลกเปลี่ยนหรือการถ่ายทอดความรู้ Transfer Knowledge เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้น การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และการแบ่งปันความรู้

(Knowledge Sharing) คือ กระบวนการที่ทำให้ความรู้ที่พัฒนามีการแพร่กระจายไปสู่บุคลากรที่เป็นเป้าหมาย ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้นั้นแต่ละอย่างก็มีเป้าหมายแตกต่างกันไปใน 2 ลักษณะคือ เน้นประสิทธิภาพและเน้นประสิทธิผล (ยุทธนา แซ่เตียว, 2547)

จังหวัดแพร่ เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ด้านจิตรกรรมของลวดลายผ้าพื้นเมือง ได้แก่ ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ซึ่งผลิตกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นสิ่งที่ใช้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น เครื่องนุ่งห่ม ของใช้ เป็นต้น และยังเป็นผลงานที่ช่วยส่งเสริมยกระดับรายได้ทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัดแพร่, 2562) ปัจจุบันได้มีการออกแบบและผลิตด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ยังไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนยังไม่ทั่วถึงและที่สำคัญงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่กระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ และเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมและบูรณาการงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในด้านผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ไปสู่พื้นที่ทางสังคมและสาธารณะ เพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนา
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา
3. เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา
4. เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และในภาคสนาม (Field work) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีวิธีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ประวัติความเป็นมาของศิลปะล้านนาเกี่ยวกับ ผ้าตีนมื่อ ผ้าทอมือและผ้าหม้อห้อม กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะล้านนา การพัฒนารูปแบบ การสร้างสรรค์ผลงานร่วมสมัย เพื่อยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน การถ่ายทอดผลงานสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ รวมถึงการเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีพื้นที่การศึกษาวิจัยคือกลุ่มจังหวัดล้านนา คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านผ้า โดยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือ 1) บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ ที่มีความโดดเด่นด้านผ้าหม้อห้อม 2) บ้านคำงใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำปาง จังหวัดแพร่ มีความโดดเด่นด้านผ้าทอ และ 3) บ้านต้นไคร้ ตำบลป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีความโดดเด่นด้านผ้าตีนมื่อ

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่การวิจัย และมีส่วนเกี่ยวข้องกับประกอบไปด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 54 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น ผู้ประกอบการ นักวิชาการด้านศิลปะ พัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด และวัฒนธรรมจังหวัด และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการถ่ายทอดเชิงปฏิบัติการ ประกอบไปด้วยผู้สูงอายุและเยาวชนในพื้นที่ จำนวน 180 คน รวมทั้งหมด 234 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interviews) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนา
2. แบบสนทนากลุ่ม (Focus groups Discussion) เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา
3. แบบสังเกตการณ์เชิงปฏิบัติการ โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา มีขั้นตอนรวบรวมข้อมูล 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขึ้นประชุมศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลโดยประสานงานติดต่อประสานงานและเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง สันทนา กลุ่มย่อยและจัดกิจกรรมการถ่ายทอด

ระยะที่ 4 ดำเนินการจัดกิจกรรมเปิดพื้นที่การเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เผยแพร่ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา ผ่านสิ่งพิมพ์วารสาร/บทความและการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคล ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า

1.1 ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอมือ และผ้าคันมือ ในอดีตเน้นการออกแบบตามการใช้งาน ไม่ซับซ้อน ยุ่งยาก เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงามแบบสมัยใหม่ ปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบของแต่ละผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า รวมถึงมีการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตเพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และมีความทันสมัยอีกด้วย

1.2 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สวยงาม และเหมาะสมกับการใช้สอย และยังมีกรนำเอาเทคนิคต่างๆ ที่ช่วยทำให้ผลิตภัณฑ์มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม มีการนำเอาเทคนิคการมัดย้อม การพิมพ์เทียน มาเพิ่มลวดลายให้เกิดความสวยงามบนเนื้อผ้าที่มีแต่สีพื้น ๆ มีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาช่วยพัฒนาทักษะการออกแบบ ลวดลาย สี สัน ความประณีตในการผลิต และความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า

1.3 ด้านการตลาด

ในอดีตมุ่งเน้นการขายให้กับผู้บริโภคโดยตรงผ่านหน้าร้านย่านชุมชน หรือผ่านพ่อค้าคนกลางที่รับสินค้าไปจำหน่ายในตลาดหรือในชุมชนภายในจังหวัดแพร่ หรือต่างจังหวัดโดยมีความสัมพันธ์กันยาวนาน แต่ปัจจุบันการตลาดได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ก่อให้เกิดช่องทางในการติดต่อกันโดยใช้สื่อออนไลน์ซึ่งประหยัดกว่าการโฆษณาในสื่อมีเดียต่าง ๆ ทำให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคมาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ Social Media ต่าง ๆ เช่น Facebook โปรแกรม Line และทางเพจของกลุ่ม และการออกแสดงสินค้าในงานที่ได้รับเชิญตามสถานที่ต่าง ๆ

1.4 ด้านการเรียนรู้

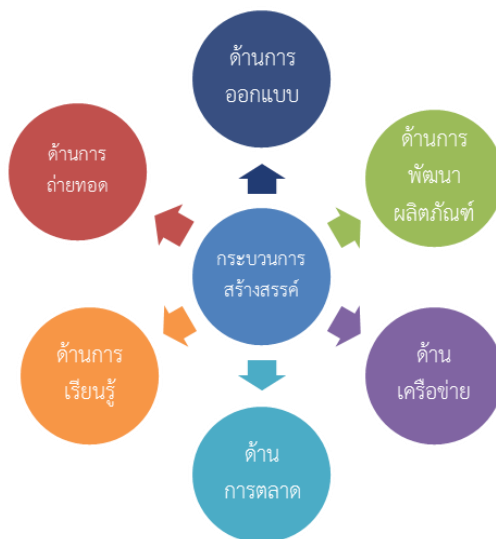
มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยมีวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในเรื่องผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ โดยเป็นผู้ที่ให้ความรู้ และถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอกชุมชนนักท่องเที่ยว รวมถึงผู้ที่สนใจ ได้ลองลงมือทำด้วยตัวเองตลอดจนถึงได้จัดทำหลักสูตรระยะสั้นสำหรับสถานศึกษา เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการอนุรักษ์ในอนาคตอีกด้วย

1.5 ด้านเครือข่าย

มีการสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และผลิตภัณฑ์ผ้าคันมือ โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนเครือข่าย SME ใน 18 กลุ่มจังหวัด ภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และผลิตภัณฑ์ผ้าคันมือ เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างศักยภาพกลุ่มอุตสาหกรรม ลดการดำเนินงานซ้ำซ้อน เน้นการต่อยอดและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการแบบบูรณาการการพัฒนาแบบการออกแบบ การแก้ไขปัญหา รวมถึงการเชื่อมโยงการผลิตสู่การตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้ประกอบการ ทำให้เกิดการสร้างงาน และสร้างรายได้แก่ชุมชนอีกวิธีการหนึ่ง

1.6 กระบวนการถ่ายทอด

ได้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในด้านการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการผลิตผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ ไม่ให้สูญหายไป รวมถึงจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชนให้เยาวชนและผู้สนใจได้มาศึกษาเรียนรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน ปัจจุบันได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ แก่เยาวชนและผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการสืบทอดในอนาคตต่อไป

2. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นผิวนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนจะต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม สร้างงานสร้างรายได้ ตลอดจนได้รับมาตรฐานชุมชน พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเน้นการสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับพื้นฐานและศักยภาพของชุมชนรวมทั้งทรัพยากร ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยองค์ภาครัฐและเอกชนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่น ดูแลส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มอาชีพชุมชนให้มีศักยภาพในเชิงธุรกิจ ทำให้สามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างรวดเร็วและตรงจุดมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยปัจจัยภายในและภายนอกเป็นตัวขับเคลื่อนผลงานผลิตภัณฑ์สู่ตลาดภายนอก โดยปัจจัยภายในได้แก่ ความร่วมมือของชุมชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมในการเปิดโอกาสได้เรียนรู้ เพื่อรับเอาแนวคิดจากภายนอกมาพัฒนาผลงานให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากกว่าเดิม และปัจจัยภายนอกได้แก่ องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้และช่วยพัฒนาทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภครวมถึงการสร้างเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้บริโภคภายนอกนั่นเอง

3. การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัด ล้านนา พบว่า

การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ เป็นการถ่ายทอดจากปราชญ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และได้รับการยอมรับ โดยกระบวนการถ่ายทอดนั้น ได้มีวิทยากรที่ถือเป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่เข้าใจบริบทของชุมชนโดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจของคนชุมชน อันจะส่งผลให้ช่วยยกระดับรายได้ของชุมชน และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือนั้น ได้มีถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์เรียนรู้ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ โดยจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาได้แก่ โรงเรียนบ้านทุ่งโหล่ง โรงเรียนบ้านค้ำใจ และโรงเรียนป่าแดง

4. การเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ พบว่า

คณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการเปิดพื้นที่คือ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 ณ อาคารหอประชุมวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน ในวันที่ 8 - 9 กันยายน พุทธศักราช 2563 โดยได้นำเอาผลิตภัณฑ์ต้นแบบเชิงสร้างสรรค์ของผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ ไปจัดแสดง เพื่อให้ผู้ร่วมงานในการประชุมวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้เรียนรู้ถึงกระบวนการสร้างสรรค์ การออกแบบผลิตภัณฑ์และผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 3 ประเภท คือ ผลสำเร็จของการเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะในครั้งนี้ 1) เป็นแหล่งเรียนรู้ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ 2) ได้พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าให้มีความทันสมัยและตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น 3) เป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน 4) มีการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกิดกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ 5) ได้พัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อยกระดับและเพิ่มศักยภาพในการประกอบธุรกิจจากการผลิตสินค้าที่มาจากชุมชน และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะของเยาวชนและผู้สูงอายุในล้านนา ที่เป็นผลงานทางศิลปะที่มีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองที่มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์หรือรูปทรงที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ แต่ในปัจจุบันได้พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของลูกค้า มีลวดลายใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรชัย ปานทุ่ง ว่าแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นจำเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ลวดลาย

ผ้าทอทำให้เกิดอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยังคงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ส่วนด้านการตลาดมีการเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายในรูปแบบเครือข่าย SME กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากความร่วมมือของหลายหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ให้ความรู้ในการจัดอบรมในเรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย จำหน่ายโดยตรง หรือในรูปแบบของ Social Media โสมเพจของชุมชน การจัดแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ (พรชัย ปานทุ่ง, 2562) สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภัทรา บุญเรืองและคณะ ว่า การส่งเสริมการตลาด ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะมีส่วนลดแก่ผู้บริโภค ในด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะมีแผ่นพับประชาสัมพันธ์และนำผลิตภัณฑ์เข้าร่วมจัดแสดงและจำหน่ายในช่วงเทศกาลหรืองานต่าง ๆ (สุภัทรา บุญเรือง และคณะ, 2559)

การสร้างสรรคผลงานศิลปะเพื่อนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม สร้างงาน สร้างรายได้ ทำให้สามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างรวดเร็วและตรงจุดมากยิ่งขึ้น โดยจะให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน มาผสมผสานกับศิลปะสร้างสรรค์แบบใหม่ลวดลายใหม่ บอกเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า หรือเรียกว่า “Story Product” ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของคนสมัยใหม่โดยกลุ่ม Young Designer ตลอดจนการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือ สื่อ Social Media มาเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์สินค้าผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยวรรณ เพชรหมี และคณะ ว่า ในด้านการตลาดนั้น สื่อออนไลน์ประเภท Facebook, Line ถือว่ามีความสำคัญมากในสังคมปัจจุบันที่จะช่วยประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึงคนทุกกลุ่มวัย (ปิยวรรณ เพชรหมี และคณะ, 2561)

การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอมือและผ้าคันมือ เป็นการถ่ายทอดที่ได้รับ การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน สนับสนุนตั้งแต่การจัดสรรวัตถุดิบ เริ่มจัดหาวัตถุดิบที่ใช้กับสร้างสรรค์ผลศิลปะบนผืนผ้า เช่น เส้นด้าย ดันห้อม การใช้สีธรรมชาติ ซึ่งเป็นกระบวนการตั้งแต่ต้นทางเพื่อเป็นการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป แล้วนำวัตถุดิบต่างๆ มาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้กันเองในชุมชน จนกระทั่งถึงการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน การจัดจำหน่ายที่ก่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ จิตติพันธ์ จันทรหอม ว่ารัฐกับชุมชนต้องร่วมกันศึกษาถึงความเป็นไปได้ เพื่อทำการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการผลิต ด้านรูปแบบและกลวิธีตลอดจนด้านการจำหน่าย ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น จากพ่อแม่สู่ลูกหลาน จากปราชญ์ในท้องถิ่นที่มีความชำนาญในเรื่องนั้นๆให้กับคนในชุมชน รวมถึงการถ่ายทอดในโรงเรียนหรือหลักสูตรท้องถิ่น ถือเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นอีกวิธีการหนึ่ง (จิตติพันธ์ จันทรหอม, 2559) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาณุพงศ์ จงขานสิทธิ

ว่าผ้าเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่สำคัญของชนเผ่าตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนอกเหนือจากเครื่องประดับเงิน ชนเผ่าเหล่านี้มีความโดดเด่นในการใช้ผ้ารูปแบบของเครื่องนุ่งห่มและสิ่งของเครื่องใช้ ทั้งวิถีชีวิตประจำวันและพิธีกรรมงานสำคัญต่าง ๆ (ภาณุพงศ์ จงซานสิโท, 2563)

การเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ ผลสำเร็จของการเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ ในครั้งนี้ก่อให้เกิด 1) แหล่งเรียนรู้ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ 2) ได้พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าให้มีความทันสมัยและตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น 3) เป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพที่ดีขึ้นสามารถพึ่งพาตนเองได้ 4) มีการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ได้พัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อยกระดับและเพิ่มศักยภาพในการประกอบธุรกิจจากการผลิตสินค้าที่มาจากชุมชน และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของเจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์ และคณะ ว่าการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ให้ไปสู่ตลาดนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย และสินค้าก็ต้องมีคุณภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นที่ต้องการของตลาด (เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์ และคณะ, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา คือ กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าด้นมือ ที่จะช่วยยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน รวมถึงกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษให้แก่เยาวชน องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากงานวิจัยนี้ยังก่อให้เกิดการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา คือ ชุมชนในพื้นที่เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าด้นมือที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นจากอดีต และเป็นแหล่งเรียนรู้ถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์ เริ่มจากต้นน้ำ คือการคัดเลือกวัตถุดิบ กลางน้ำ คือกระบวนการผลิต และปลายน้ำ คือ การจัดจำหน่าย จนกลายเป็นศูนย์เรียนรู้และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ครบวงจร เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตของชุมชน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนาประเภทผ้าทอ ผ้าหม้อห้อม และผ้าด้นมือ จะต้องอาศัยกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) ด้านการตลาด 4) ด้านการเรียนรู้ 5) ด้านการสร้างเครือข่าย และ 6) ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน เพื่อที่จะก่อให้เกิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย หลากหลาย และตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

โดยมีเครือข่ายจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และนักออกแบบรุ่นใหม่ ในการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมถึงช่องทางในการจัดจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี ตลอดจนถึงการนำเอาองค์ความรู้ที่เกิดจากการสังเคราะห์จากผู้ประกอบการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาถ่ายทอดให้แก่กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ ให้เข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ผ้าหม้อห้อม และผ้าดันมือ ในสังคมร่วมสมัย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนต่อไป สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลงานไปใช้นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ และเอกชน จะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนชุมชนแต่ละพื้นที่ ให้พัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชนให้หลากหลาย ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค โดยอาจจัดเป็นหลักสูตรอบรมระยะสั้นสำหรับผู้ผลิตระดับท้องถิ่นให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบการสร้างเครือข่าย และการตลาด และการสร้างเครือข่ายและช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มากยิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับศิลปะสร้างสรรค์แบบใหม่ลวดลายใหม่ บอกเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า หรือเรียกว่า “Story Product” เพื่อสร้างอัตลักษณ์ด้านเรื่องราวแก่ชุมชน และใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ เน้นเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ ติดต่อระหว่างผู้ประกอบการ และผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นการสร้างจุดเด่นให้สินค้าของชุมชนอีกวิธีการหนึ่งที่จะส่งผลต่อการยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจต่อไป สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการจัดการความรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในบริบทที่กว้างขึ้น รวมถึงการนำกระบวนการจัดการความรู้ของแต่ละชุมชนหรือแต่ละพื้นที่มาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการความรู้และนำไปสู่การเป็นพื้นที่ต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป รวมถึงควรมีการศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ การถ่ายทอดศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ หรือหาแนวทางการปฏิบัติสู่การยกระดับรายได้สู่ชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). คู่มือการเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์ และคณะ. (2562). การพัฒนาสินค้าหัตถกรรมไทยเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนกรณีศึกษาอำเภอแม่แตง อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง และอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 20(2), 28-37.
- ฐิติพันธ์ จันทรหอม. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. วารสารสมาคมนักวิจัย, 20(1), 181-192.

- ทิตินา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยวรรณ เพชรหมี และคณะ. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์. ใน รายงานการวิจัย สาขาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- พรชัย ปานทุ่ง. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านภูทอง จังหวัดสุโขทัย. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 11(4), 331-345.
- ภาณุพงศ์ จงซานสีโท. (2563). ผ้าชนเผ่าในล้านนา รูปแบบ ความสวยงาม และคุณค่าของหัตถกรรมคนชายขอบ. วารสาร Walailak Abode of Cultural Journal, 20(1), 26-39.
- ยุทธนา แซ่เตียว. (2547). การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ สร้างองค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัดแพร่. (2562). รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดแพร่ ประจำปี 2562.แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์ จำกัด.
- สุภัทรา บุญเรือง และคณะ. (2559). แนวทางการพัฒนาตลาดผ้าทอไทลื้อในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 2(2), 109-121.